

„Lucian Boia nemrég megjelent könyve (Capcanele istoriei. Elita intelectuală românească între 1930 și 1950. – A történelem kelepcei. A román értelmiségi elit 1930 és 1950 között.) melankóliát, döbbenetet, pánikot és együttérzést ébreszt egyszerre. A könyv arról szól, hogyan vésztele át a hazai értelmiségi azt a kavargó történelmi időszakot, amely II. Károly diktatúrájától a kommunista diktatúráig tartott, s közben lejátszódott a legionárius, illetve az Antonescu tábornok nevéhez kapcsolódó epizód, no meg az 1944 augusztusa és 1947 decembere közötti homályos szakasz. Mondjuk ki becsületesen: a számvetéstől szomorú lesz az olvasó” – írja Andrei Pleșu a rovatában (Intelectualii spun lucruri trăznite – Az értelmiségiek örült dolgokat mondanak. Dilema veche, 2011/406, november 24–30.), aztán példákat hoz fel: Eugen Ionescu inkább baloldali, mégis elfogadja az Antonescu-rendszer diplomatájának státusát, majd 1948 februárjában arra vágyik, hogy kapjon franciaországi kinevezést az új román államtól; George Enescu a kommunista párthoz közel álló politikai formációk listáján vállal jelöltséget stb. Mindez 1947 előtt; 1947 után más furcsaságok kezdődnek, Victor Eftimiu kétségtelen talpnyalásától Tudor Vianu gyötrődő alkalmazkodásáig. Pleșu egy gyönyörű mondatral zárja szövegét, Alecu Russo mondásával: „Isten bocsássa meg a múltat!”

Az a mestersége, jut a cinikus olvasó eszébe Heine fricskája; nekem még Kányádi Sándor is eszembe jutott, aki egy magánbeszélgetésben azt mondta egyszer, Caragialén kívül talán minden román író-költő „lefeküdt” a hatalomnak. Meg maga Pleșu is eszembe jutott, aki jobb ügyhöz méltó buzgalommal szokta Eliadét vagy Noicát mentetetni vasgárdista múltjuk miatt – itt közel sem annyira nagyvonalú. Vajon miért?

De ha eltekintünk a személyes vonzalmaktól, igazat kell adnunk neki: ez a felskiccelt számvetés egy csöppet sem vidám. Bizonyára nagyon kevesen akadtak, akik úgy-amennyire megőrizték magukat ebben a két évtizedben, amikor a történelem tényleg úgy kanyargott, akár egy rázkódó vonat.

Manapság divat senkinek és mindenkinek lenni, úgy tenni, mintha a múlt egyáltalán nem számítana, mégis nehéz nem büszkén gondolni arra, hogy a magyarok jobban állnak ebből a szempontból. Revoluția Maghiară, Imre Nagy și deloc „renegatul” Ion Iliescu – A Magyar Forradalom, Nagy Imre és az egyáltalán nem „renegát” Ion Iliescu – ez a címe Vladimir Tismăneanu tanulmányának, mely az Apostrof novemberi számában jelent meg. Tismăneanu, aki mindent tud a kommunizmusról, mostanában egyre mélyebben Băsescu embere lett, s némi rosszindulattal, gondolatmenete pártosnak is tűnhet. Kétségtelen azonban, hogy Iliescu úr nem mérhető Nagy Imréhez, mint ahogy tulajdonképpen senki román politikus nem mérhető hozzá; a nagyon későn ébredő hatok levelét, mely 1989. március 11-én hangzott el a BBC-n és a Szabad Európa Rádióban, viccből is rossz volna vele egy napon emlegetni. Joggal zárja tehát a román politológus szövegét a dőlten szedett következtetéssel: „Pszichológiai, politikai és morális szempontból Ion Iliescu a Nagy Imre jelképezte modellnek az ellentétje.”

És büszke vagyok arra is, amit Liviu Ornea mond: „Azt hiszem, az idei fesztiválnak nagy érdeme, hogy visszahozta a bukaresti színpadokra Bocșárdi László és kiváló sepsiszentgyörgyi társulatának előadásait” (Ecouri din FNT – Visszhangok az OSZF-ről – Observator cultural, 2011/344, november 24–30.), s hogy ugyanő odavan a Leonce és Lénától és általában a kolozsvári társulattól is. Persze, nem nehéz felfedezni némi provincializmust is itt (a magyarországi színikritikusok a román színjátszásról áradoznak, a románok az erdélyi magyarról – mert Andrei Șerban Három nővére, amit a rendező a Nemzetiben vitt színre, Orneát nem bűvölte el), mégis mennyivel jobb ez, mint az erdélyi magyar színifirkászok örökös múltpengetése, szalonnás visszabögése!

Kategória: Szemle

Denumire autor: Demény Péter

Látó Szépirodalmi Folyóirat